

ACTORUM
ERUDITORUM,
QUÆ 88028
LIPSIÆ PUBLICANTUR,
SUPPLEMENTA.
TOMUS VIII.

*Cum S. Cæsareæ Majestatis & Regis Pol.
atque Electoris Saxoniae Privilegiis.*

LIPSIÆ,

Prostant apud JOHAN. GROSSII Hæredes,
JOH. FRID. GLEDITSCHII B. FIL.
ET
THOMAM FRITSCHIAM.

Typis BERNHARDI CHRISTOPH. BREITKOPFII.
A. MDCC XXIV.

stransitus ad novam editionem S. Cyrilli adornandam accessit, suadentibus amicis, præpositis jubentibus. Opus incæptum in monasterio S. Dionysii, absolvit in San - Germanensi, Lutetiam vocatus an. 1712. Præterlapsis quibusdam annis tussis perincommoda eum tentabat, male curata vellicabat interdum; sed an. 1716 exeunte sic infedit pectori, ut sanguinis vomitum non semel exciverit, nec ulla medicorum arte sanari potuerit. Hujus rei causa non exitit in studiis immoderatis; nam, ut ceterarum rerum, ita & studiorum modum tenebat, nec eis quidquam tribuebat, quod aut monasticis muniis, aut necessariæ corporis procurationi ereptum esset. Sed minime mirum, si assiduus labor, vitæ austeriori additus, bonam valetudinem labefactavit. Quinque aut sex ante mortem diebus lecto affixus, cum jam mortem faucibus concepisset ac spiranti mortuo similis videretur, erat robusto ut cum maxime & constanti animo. Tandem quo die nascentem Deum celebramus, præclare secum agi existimans, quod sibi tam sancto die moriendum esset, duabus ante mortem horis ultimam absolutionem in ipso extremo spiritu petiit, sicque obdormivit an. 1718, ultimum ingenii sui monumentum relinquens, S. Cyrillum, quo non exiguam apud eruditos nominis sui laudem ipsum esse reportaturum, cur dubitemus, causam habemus plane nullam.

THE HISTORY OF THE LIFE OF JOHN
Wicliffe,

i. e.

VITA JOHANNIS WICLIFFI, THEOLOGICÆ DOCTORIS & PROFESSORIS IN ACADEMIA OXONIENSIS, PER
JOHANNEM LEWIS, A. M. & VERBI
PRÆCONEM MEREGETANSEM.

London, ap. Robertum Knapfock & Richardum Wilkin, 1720, 8.

Alph. 1 plag. 4.

ID summis sæpe viris accidit, ut, cum copiosos scriptores nanciscantur, quorum vix mediocris est fama, ipsorum contra memoria brevibus episodis & per occasionem quasi aliorum argu-

mentorum natis, coarctetur. Hæc Wicleffi (vel Wicliffi, potius) fata fuerunt, de quo strictim hic illic quædam narrata leguntur apud autores, quos vel Anglicarum rerum vel memorabilium Ecclesiasticorum series ad ejus commemorationem deduxit: ex instituto vitam illius describere nemo sibi adhuc sumferat. Quid enim *Varillafum* dicamus? qui, licet A. 1682 *Historiam Hæreseos Wicleffi, Hussi & Hieronymi Pragensis* Gallice publicaverit, post etiam 1686 Tomo primo Historiarum de Hæresibus insertam, tamen ob fidem nimis lubricam dudum inter illos cenferi desuit, qui rerum hominumque memorias ab interitu digne vindicarunt. Inventus nihilominus (y. Præfat.) est, qui se Anglicanæ Ecclesiæ Presbyterum diceret, & Historias omnium, qui Reformatorum personam unquam sustinuerunt, scribere polliceretur, ab initio autem tam turpiter se daret, ut in Wicleffi rebus narrandis plane Varillafum exprimeret. Id saltem boni huic malo debemus, ut melioris Viri studium accenderetur, curatius ac fidelius Anglis repræsentandi vitam civis adeo memorabilis. Neque vero harum virtutum laude, si quid videmus, privandus est Cl. *Lewisus*, dum res, prout gestæ sunt, nullis vel conjecturis indulgens, vel suspicionibus inhærens, opiniones autem & dogmata propriis Wicleffi verbis, non pro suæ persuasionis ratione sensum accommodando, exponit. Cura porro atque integritas, cum ea sint, quæ primum in Historico requirantur, facile compensabunt, quicquid cultus & ornamenti narrationi Cl. Autoris decesserit.

Argumentum universum decem capitibus absolvitur, studia ejus, controversias, fata, doctrinas, libros, affectas complexis. Natales circa annum 1324 obscuriores nactus est in Parochia Wicliffensi prope Richmundiam Eboracenſis provincie. Est vero adhuc in illis locis familia quædam Wicliforum antiqua nobilitate insignis, Theologum hunc inter suos referens. Clarior mox studiis factus est, postquam illis in Academia Oxoniensi incubuit, loco etiam inter Socios Collegii Mertonensis obtento. Aristotelem & quicquid erat Scholasticæ doctrinæ penitus tenebat, legum etiam & civilium & Canonicarum & municipalium probe peritus. In primis operam dabat Scripturæ Sacræ, cujus varias partes exponendo *Doctoris Evangelici* agnomen consecutus

P. I.
315.

3.

tus est. Quantum apud Anglos turbarum omni tempore dederint mendicantium Monachorum ordines, satis ex ejus regni Historia & Documentis patet. Academiae præsertim graves erant, ad se cuncta trahere nitentes. Illis dum se fortiter opponit Wicliffus, inde primum nata ipsi fuit occasio ea proponendi adversus doctrinas tum receptas, ob quæ in Hæreseos crimen non venire non poterat. Scilicet totum illorum institutum vehementi vituperio prosequeretur, auctoritatem ejus ab exemplis Christi & Apostolorum, quos pariter mendicos faciebant, graviter impugnabat, in eos causam omnium in rebus divinis errorum, omnis in Ecclesia corruptionis conferebat, quæ omnia quinquaginta articulis ab ipso Wicliffio comprehensa repræsentat Autor, ex MSto quodam ejus opere. Redeunt tamen hæc eodem fere, ut ex comparatione patuit, quo in *Trialogi L. IV c. 34 & 35* tendit Wicliffus, duodecim capitibus abusus fratrum proponens. Ibi autem (nec pigebit enim lectores nostros ex libro rarissimo, unde brevius possumus, hos articulos exhiberi) sequentia fratribus objicit: *1 quod in Sacramento altaris stultificent Ecclesiam, dogmate scilicet, de transubstantiatione; 2 quod imponant in Christum, quod mendicavit* (ita enim pro mendicant legendum apparet) *notabiliter ab homine; 3 literas fraternitatis, quibus meritum suorum se alios participes reddere ad questum faciendum simebant; 4 excellentiam supra Christum, cujus affectationem prodant, quod homines Christo jam obligatos ad sua vota, tanquam ad perfectiorem statum pelliciant & Christo ereptos suis conventibus mancipent; 5 quod mentiantur, se esse Christo simillimos in pauperie & quorumcunque temporalium possessione; 6 Simoniacam collectionem temporalium per officium simulatorie predicandi; 7 quod contra Christum & suum Apostolum sine fidelibus onerosi, emendicando scilicet a civibus opes, quæ utilius Reipublicæ necessitatibus impenderentur; 8 quod in contrariis, quas habitent, contemnentibus Pauli laboricium, otientur, cui otio fratrum tot fundorum in Anglia sterilitatem, illaboratis terris simul & multiplicatis fratrum habitaculis, qui utpote otiosi noxia exhalent, aeris intemperiem & frequentes tum morbos manifeste tribuit; 9 quod postponentes legem & ordinationem Christi*

p. 20. lqq.

- Christi cum sua sententia ad inventiones fratrum frivolae antepa-
nant; 10 quod deserant executionem legis Evangelicae de corre-
ptione fratrum, dum scilicet, si quis obstitit sibi aut ordini suo, eum
tetro carcere & ipsa morte multent; 11 quod omnino subver-
tentes ordinem charitatis, plus ament honores & lucra mundana,
quam ipsos homines; 12 quod simulent, se confessos suos purgare
& omnino facere mundos ab omni macula quoad Deum ex præ-
sumpta Antichristi potentia, lege & satisfactione Domini præter-
missis.* Hæc in Trialogo summam dicta amplius & copiosius
per partes eundo, inde vero gravius etiam urgentur eo loco
quem præ oculis habuit *Cl. Lewisius*. Eodem tempore mutuis
querelis inter se collidebantur Pontifex & cum Rege populus
Angliæ. Ille scilicet, quantum a Johanne Rege iniquo suo tem-
pore concessum & tributum & potestatis fuerat, nunc etiam exige-
bat. Rex autem Eduardus III & Parliamentum non Johannis mo-
do acta rescindebant, sed &, quicquid autoritate propria, tan-
quam jure suo in Angliam statuere Pontifex consueverat, acriter
impugnabant. In his controversiis Regis & Parliamenti causam
scriptis tuebatur *Wicliffus*. Legationem etiam cum aliis ad eas
componendas obibat An. 1374, ex qua, sive, quod arcana Ponti-
ficum propius inspexerat, sive, quod pactis ille non stetit, et
confirmato magis animo Romani Pontificis dignitatem & vitia
cleri aggressus esse observatur. Inde ob novendecim articulos ad
Pontificem An. 1376 fuit delatus, in quibus præter Dominium
Ecclesiasticorum civile, immunitatem Ecclesiasticam & potesta-
tem clavium nihil aliud videas impugnatum, ut adeo eum tum
quidem, quæ de transubstantiatione, sacramentis &c. docuit,
nondum proposuisse pateat. Neque vero hoc ipsi impune fuisset,
ni singulari fato, quod paucis ejus similibus accidit, ereptus fuisset
hostibus. Scilicet, cum irritatus Pontifex pluribus simul
Bullis eum aggredere, obstitit tamen non Academiæ solum
Oxonienfis & populi, sed procerum etiam favor, penes quos im-
pubere Richardo II rerum summa erat, quo minus violenter ali-
quid in illum statueretur. Oxonienses eum captivum tradere,
prout jussi fuerant, abnuebant, & eum ad causam dicendam co-
ram Archiepiscopo Cantuariensi & Londinensi Episcopo in æde
Pau-

Paulina Londini compereret, Dux Lancastriæ, qui Wicliffum in clientelam suam receperat, & Angliæ Marechallus eo illum comitabantur, tam manifeste defensionem ejus suscipientes, ut minis etiam cum Præsulibus agerent, unde per tumultum & re infecta tum quidem discessum. Alia ætinde dies Wicliffo dicta; neque is recubabat in Lambethanò Archiepiscopi sacello adeste. Tum vero non civium solum Londinensium & plebejorum hominum manus irrumperere minitans adversarios Wicliffi terribat, sed Regia quoq; Mater misso nuntio sententiam, adversus ipsum ferri prohibebat. Dum hæc fiunt, moritur Gregorius XI & in eligendo novo Pontifice Cardinales kinduntur in partes, aliis Clementem VII, aliis Urbanum VI sequentibus, quo fiebat, ut motus adversus Wicliffum coquiescerent. Ille vero interea in coeptis eo magis se confirmabat, & Monachos quidem ita pergebat averfari, ut etiam, cum in gravem morbum incidisset, & quidam eorum illum de vita periclitantem coram hortarentur, ut fateretur, injuriam se ipsis hucusque fecisse, animum quasi, eorum aspectu incensus, reciperet, & erectus in lectulo clara voce pronunciaret; *se non moriturum, sed ad exponenda fratrum pessima facinora victurum.* Tum etiam idem cum offensione maxima cleri Romani sacrorum Bibliorum, quanquam ex Latino tantum idiomate, translationem in Anglicum suscipiebat, quem laborem, defensum hoc Canone, quod cuivis Christiano de fide judicandum sit, circa annum 1381 absolvit. Dubitatum est, an primus inter Anglos fuerit Wicliffus, qui vernacula lingua sacram Scripturam ediderit, quod magnis autoribus licet negatum, isserit tamen Cl. Autor, ita saltem, ut neminem ante Wicliffum neque universa Biblia, neque eo sermone, qui post Normannorum in Angliam transitum obtinuerit, vertisse dicat. Vulgatum, vero ita sacrorum Voluminum usum eo iniquius omnino Romani cultus statores ferre debuerunt, quo majori cura hucusque id egerant, ut illa manibus hominum excuterent, adeo ut in Academia Oxoniensi statutum fuerit, ne quis sacerdos legeret Biblia; nisi post novennium aut decennium in sacro munere absolutum. Quousque Wicliffus Regis tantum & regni jura adversus injurias Cleri tutabatur, & abusus in disciplina taxabat,

Dd

fatis

P. 52.

5A.

63.

64.

66 sqq.

329 sqq.

72.

- p. 85. **100.** **101.** **103** sqq.
- fatia ipsi erat in proceribus Angliæ præsidii. Simulac autem in doctrina hucusque recepta errores varios publice demonstrare, & transubstantiationis in primis dogma evertere nitetur, patronos etiam offensos sentiebat. Itaque cum a Theologis Oxoniensibus ob ea, quæ de Sacramento Altaris docebat, condemnaretur, ipse vero ad Regem & Parliamentum esset provocaturus, interdictum id ei a Duce Lancastriæ, & ipse ad palinodiam adactus fertur, quanquam, quæ palinodia esse debebat, confessio potius nova & repetita sententiæ suæ confirmatio fuerit. Neque proderat illi quicquam, quod Cancellarius Oxoniensis eum protegendum susciperet, & ex populi numero affectu ipsius indies crescerent. Majori enim potentia denique cedendum, & positis muneribus Academicis Lutterworthum in Leicestriensi provincia fuit abeundum An. 1382, ubi Parochiæ curam dudum habebat demandatam. Sed & ibi pergebat reformandæ Ecclesiæ sedulo dare operam, nec dubitabat, peculiari scripto Urbanum VI Pontificem aggredi, cum is ad opprimendum æmulum Clementem Anglos tanquam ad sacram militiam invitaret. Ad ultimum fortassis sui exitium ea constantia inimicos accendisset, cui per evocationem ad Pontificem haud obscure præludebatur, nisi paulo post initum exilium paralyti correptus fuisset, quæ, spe facta adversariis, eum non diu fore superstitem, eum a suppliciis præstabat tutum, utpote post biennium A. 1384 ultimo Decembris die placide extinctum. Attamen, quemadmodum fieri solet, ut in mortibus eorum, qui multum turbare nobis visi sunt, aliquid *paradoxi*, & quod argumentum adversus ipsos suppeditet, queramus, ita & a Wicliffi adversariis factum legimus. Scilicet, cum Missæ interesset, illum eo ipso tempore, quo elevabatur Sacramentum, ex paralyti subito concidisse & linguæ in primis usum amisisse observarunt, ut ad mortem usque verbum non amplius fecerit. Eo itaque sublato e vivis, majore nunc nisu scripta ejus damnando, lectionem eorum & possessionem sub gravissimarum poenarum denuntiatione prohibendo, miserosque Wicliffi affectas ad carceres & ultima supplicia passim rapiendo, id quærebatur, ut dogmatum per eum disseminatorum memoria e mentibus evelleretur. Quanquam,
- quo

quo successu id factum sit, posteriora tempora satis monstrarunt, ubi & scripta Wicliffiana passim adhuc extare, & animos Anglorum ad recipiendas doctrinas, quæ Pontificiis adversarentur, promptissimos esse apparuit. Tum tamen ita saltem oppressi sentire Wicliffiani, ut publice ad incrementa rerum suarum grassari non auderent, maxime, postquam Constantiense Concilium lata ideo sententia opiniones Wicliffi condemnavit, ipsum in hæresi mortuum pronuntiavit & ossa ejus comburenda, A. 1415 censuit, quod, quanquam moras neclendo elusuri videntur Angli, repetito tamen A. 1428 Pontificio mandato, fuit exsequendum. Articulos, quibus contentas Wicliffi doctrinas Concilium rejecit, miramur non exhibuisse Cl. Autorem. Exstant autem in *Fasciculo rerum expetendarum & fugiendarum* p. 140 b. sqq. *Lewisus* quadraginta quinque fuisse articulos, & totidem etiam sententia Concilii damnatos esse, dicit. Sed cum numerum iniremus ipsi, quatuor tantum supra quadraginta reperti sunt. Inveniuntur præterea in eodem *Fasciculo* p. 133 b. sqq. articuli longe plures, e scriptis Wicliffi, excerpti, qui pariter a Concilio dicuntur damnati. Hos eosdem putat esse Cl. Autor, quos magno numero per duodecim judices An. 1396 e scriptis quibusdam Wicliffi excerptos esse invenit. Id saltem dicendum arbitramur, eos materiam tantum Concilii patribus ad cognoscendam Wicliffi doctrinam præbuisse, ceterum, eum esset pronuntiandum, ob prolixitatem in minorem numerum fuisse contractos. Ita, quæ ad vitam Wicliffi pertinebant, absolutis, integro capite doctrinas viri præcipuas verbis etiam ipsius præferat, unde patet, quam inique ab aliis plerumque fuerint expositæ, inter quos Philippum Melanchthonem in primis notat, passim non adeo præclare de Wicliffio sentientem. Sententiam tamen ejus de Sacramento Altaris hic omisit, ob quam quidem maxime a Melanchthone fuit notatus, forte quod supra jam capite sexto copiose hoc argumentum tractaverat. Ceterum non negat, Wicliffum inconstantius de hoc Sacramento locutum, quod ipsum appositis duobus e Trialogo locis, quæ comparere possunt lectores, confirmabimus. Nostræ sententiæ fere consentire videtur, cum L. IV c. 4 p. 105 a. scribit: *Oportet, cum*

p. 110.

340.

113. 199.

331.

ista materia sit positiva, ad fidem Scripturæ attendere & ipsi plano credere, & sicut virtus verborum fides Scripturæ conceditur, quod hoc Sacramentum est corpus Christi, & non solum, quod erit vel figurat sacramentaliter corpus Christi, sic concedatur eadem auctoritate simpliciter, quod iste panis, qui est hoc Sacramentum, est veraciter corpus Christi. Sequentibus contra capitibus aliam longe sententiam prodit, sæpius repetens: *habitudinaliter; id est figurative tantum panem esse corpus Christi, maxime vero c. 8 p. 113 a. ita scribens: Non est intelligendum, corpus Christi descendere ad hostiam in quacunque Ecclesia consecratam, sed manes sursum in caelis stabile & immotum, ideo habet esse spirituale in hostia & non esse dimensionatum & cetera accidentia, que in celo.* Quicquid tamen in hoc argumento Wicliffus quandoque titubaverit, illud ex accuratiori patet inspectione, magis ipsi placuisse, quæ postea Reformationum quoque fuit, sententiam. Quod ad scripta Wicliffi attinet, cum capitale diu fuerit, quicquam eorum habere, adeo illa fuerunt occultata, ut *Lelandus*, diligentissimus indagator, non nisi octo videre potuerit, & quantum totidem nominatis, septem tantum Cl. Autor recenscat. Successu autem temporis liberius monstrari cœperunt, unde *Bakus* longum illorum Catalogum tenuit, quem retinet *Lewisus*, uberiores subinde singulorum notitiam propria solertia comparatas addens. Ex omni numero trecentorum fere Tractatum, quatuor tantum notamus impressos, quos inter duo etiam sunt, de quibus non liquet, an Wicliffum autorem habeant. *Triologus* in Germania forma, quod ajunt, quarta, non nōminatis vel loco editionis vel curatore, A. 1525 est excusus, qui magnæ dudum fuit raritatis. *Elucidarium Bibliorum*, sive *Prologus* Anglice Londini 1550 in 12 editus, a multis ante Wicliffum scriptus existimatur. Liber Anglicus *de Christianorum villicatione* A. 1582 editus *Wimbletonum* quendam autorem in titulo refert, qui quod plane ignoretur, inde per conjecturam *Lewisii* Wicliffi tribuitur, cum præsertim circa argumentum ipsi alias satis frequens, vitia scilicet cleri & procerum regni, versetur. Denique *Obitulum Wiclevi* vernacula pariter lingua Norenburchi (qui locus ubi quaerendus sit, nescimus) A. 1546 dicitur excusum. Finem di-

F-143 199.

144.

149 coll.

330.

156.

162.

cen-

conditorum de Wicliffo facit Cl. Autor, fautores ejus præcipuos & p. 175 sqq.
 affeclas commemorando. Ibi vero id simul agit, ut rebellio-
 num suspicionem, qua, quod populum faventem haberet, onerat
 fuit Wicliffus, amoveat. Eduardi III Regis & Johannis Lan- 192. 194.
 castriz Ducis memorias pariter a criminibus, quibus apud Ponti-
 ficios quosdam scriptores deturpatz inveniuntur, vindicat. Inter
 omnes caufz Wicliffianz patronos nemo facile magis insignis
 est Domino Cobhamo, quem nec nobilitas, nec Regis favor 201.
 ultimo supplicio eripere potuerunt, prout ex *Goodwini Historia*
Henrici V olim jam retulimus *Supplem. T. IV Sect. 3 p. 98.* In eo-
 rum numero, a quibus sustentatz res Wicliffi fuerunt, recensetur
 etiam Anna Richardi II uxor, Caroli IV Imperatoris filia, post 197.
 cujus mortem multi Wicliffiani libri ab ejus ministris domum
 revertentibus Bohemiz illati, multisque ad discedendum a Pon-
 tificiis dogmatibus occasionem dedisse dicuntur. Idem etiam
 Cobhami opera factum, quem a Johanne Hufso rogatum curasse 203.
 ajunt, ut omnia Wicliffi opera in Bohemorum gratiam describe-
 rentur. Inde vero suppleri possunt, quæ *Aneas Sylvius* de origi-
 ne doctrinz Wiclephiticæ in Bohemia tradit, solius Hieronymi
 a Putrido pisce mentionem faciens, qui Oxonia redux & libros
 & dogmata Wicliffi divulgavit. Olim *Polydori Virgilii* fide
 creditum fuit, ipsum etiam Wicliffum post Eduardi III mortem,
 ut inimicos fugeret, in Bohemiam aliquandiu concessisse. Illa
 vero fabula dudum explora nunc etiam magis concidit, cum Cl.
 Lewisius, qui vere Annales Wicliffi nobis dedit, ne minimi qui-
 dam extra Angliam secessus, præterquam legationis A. 1374 ad-
 ministratz tempore, faciat mentionem.

JULII STERRINGAE OBSERVATIONES

Philologico - Sacrae in Pentateuchum &c.

Lugduni Batavorum, excudit Isaacus Severinus, 1721, 4.

Alph. 2.

HAs ipsas Observationes, sub titulo Animadversionum Leo-
 vardiz 1695 editas, in Actis nostris A. 1696 p. 12 jam re-
 censuimus; ideoque lectorem tantum monendum esse duci-
 mus,

Dd 3